

NIJEDNA ŽENA GA NIJE UZELA POD SVOJE

Držati Bonda i žene na odstojanju težak je zadatak u svakom pogledu, i ja sam ih do sada isključio iz razmatranja da bih dao potpuniji i zaseban prikaz njegovog seksualnog života. Prva stvar koju ovde treba shvatiti jeste to da Bond *privlači žene*. Čini se da je izvan moći poimanja prosečnog književnog kritičara da ovo važi ne samo za mnoge fiktivne muškarce već i za neke muškarce iz stvarnog života, i da većina muškaraca u životu savršeno odgovara nekim ženama. Ne mora čovek da bude izopačen ili da se oseća seksualno ugroženim ili da bude voajerski tip pa da zbog toga doživljava uzbuđenje na posredan način, posredstvom ljubavnih avantura muškarca iz romana, mada biste upravo to pomislili kada slušate kritičare.

Svojevremeno je jedna kritičarka, u stvari, Kritičarka sa velikim K (na radiju Bi-Bi-Si), primetila povodom romana *Operacija grom (Thunderball)* da čitalac ovim romanom može da “kompenzira svoj pubertetski kompleks inferiornosti”. Ovo je očigledno rečeno u negativnom smislu; po mom mišljenju, međutim, ako se složimo da je roman *Operacija grom* uspeo u tome, onda on zbog toga zaslužuje pohvalu a ne kritiku. Postalo je uvreženo mišljenje da je potreba za ostvarenjem naših maštarija nezrela i samim tim i sumnjiva. Ja na to ne gledam tako. Ja smatram da je maštanje o ostvarenju želja normalno i da ljudi to često čine. Meni se ne čini ništa manje sumnjivim kada se neko sam hvali svojom zrelošću, kad se njome ponosi. Nijedan odrastao čovek ne treba da se sve vreme oseća kao odrasla osoba.

Ali ovo je široka tema. Možda je za sada najkraći izlaz iz ovoga podsećanje na to da Homerova dela^I predstavljaju mnogo detaljnije priručnike sa

DOSIJE O DŽEJMSU BONDU

KINGZLI EJMS

S engleskog prevela Svetlana Milivojević-Petrović

I Može li biti slučajna činjenica da *Odiseja* spada, uz dela gospo-

uputstvima za pojedine vidove kompenziranja nedostataka nego što je to slučaj sa romanima gospodina Fleminga. Čitajući Homera, možemo kompenzovati sopstveni osećaj nedostatka hrabrosti preko Ahila, nedostatka plodnosti preko Prijama, nedostatka čvrstine preko Ajanta, nedostatka časti preko Hektora, a nedostatka lukavosti preko Odiseja. I ne samo to. Setite se samo one epizode u kojoj se Odisej, koga su morski talasi izbacili na obalu gde leži *nag*, budi u prisustvu *prelepe mlade princeze* Nausikaje, koja ga *neguje* zajedno sa svojim *družbenicama*. Ovo je neskriveni sindrom poljuljane muškosti i kompenzacije za to.

Nekih vrsta seksualnih fantazija ima u hronikama o Bondu u izobilju. Od ukupno trinaest knjiga, njemu samo u dve ne polazi za rukom da zavede devojkicu koja mu je zapala za oko. Žene nikada ne uspevaju da previše dugo odole njegovim udvaranjima. Štaviše, svaka želja za pružanjem otpora gubi se već pri prvom susretu. "Nadala sam se da ću jednoga dana poljubiti takvog muškarca", kaže Soliter već na samom početku knjige *Živi i pusti druge da umru* (*Live and Let Die*), "i kada sam te prvi put ugledala, znala sam da ćeš ti biti taj". Čitalac shvata poruku. U romanu *Goldfinger* jedna gangsterka, ujedno i lezbijka, koja nema nikakvog kontakta sa muškarcima od svoje dvanaeste godine, kada ju je silovao stric, ne samo da menja strane izlažući se velikoj opasnosti da bi spasla Bonda, već i bez pogovora leže s njim u krevet čim prvi put ostanu sami, objašnjavajući to time da "nikada do tada nije srela pravog muškarca". 390
Čitav zaplet romana *Iz Rusije, s ljubavlju* (*From Russia, with Love*) zasniva se na pretpostavci da se lepa Ruskinja, podoficir ruskog MGB-a, tako žestoko zaljubila u *fotografiju* Bonda da je spremna da prebегne na Zapad i ponese sa sobom mašinu za kodiranje poruka, pod uslovom da on dođe po nju i sačeka je u Turskoj. M. smatra da ta devojkica mora biti prilično šašava, ali i on i svi ostali odmah poveruju u tu priču.

Roman *U tajnoj službi njenog veličanstva* (*On Her Majesty's Secret Service*) pruža najspektakularniji primer za to. Postoji duga uvertira sa automobilom i igrom karata. Devojkica Trejsi pretiče Bonda u svom automobilu marke *Lancia Flamina*, itd. itd., a kasnije se ponovo pojavljuje sa usnama namazanim šokantno roze karminom i diskretnim dekolteom u trenutku kada on dobija na kocki igrajući *chemin de fer*. Trebalo bi da se desi nešto posebno, i tako i biva. Trejsi ne može da pokrije svoje dugove na kocki; Bond, koji zvuči kao da mu je malčice dosadno a deluje i pomalo zbunjeno, plaća njene dugove, pretvarajući se da su njih dvoje ortaci; posle dijaloga dužine jedne stranice ona ga poziva u krevet; kad on legne sa njom u krevet, ona mu stavlja na usta ruku koja miriše na Gerlenov parfem "Oda", prekidajući tako

dina Fleminga, u malobrojne knjige džepnog formata koje su prodate u više od milion primeraka?

njegovo zapitkivanje, i traži od njega da vodi ljubav s njom, dodajući da je zgodan i jak; sledećeg dana njen otac, vođa gangsterske organizacije sa Korzike, preklinje ga da prihvati zlato u vrednosti od milion funti i oženi je. Posle samo jedne noći provedene zajedno, Bond postaje ovom divnom stvorenju jedini razlog za postojanje.

Niko se ne može požaliti da mu je u ovoj, a i svim drugim Bondovim avanturama uskraćena seksualna fantazija u romantičnom stilu. Ali, kao i ranije, postoji mera. Posle ovoga što sam upravo parafrazirao, čini se verovatnim da Bondove seksualne avanture ne znaju za granice. U stvari nije tako, čak i ako kritičari ne mogu to da zapaze. Bond osvaja (skoro) tačno po jednu devojkicu prilikom svakog putovanja u inostranstvo, i on taj prosek ne kvvari sem u jednom izuzetnom slučaju, kada osvaja jednu devojkicu više od uobičajenog proseka. Ovo sigurno nije više od onoga čemu bi se mogao nadati bilo koji nežnja pristojnog izgleda i imovinskog stanja kada ide na odmor u inostranstvo ili na službeni put. Užas sa kojim kritičari gledaju na Bondove seksualne pobeđe, čini mi se, već sadrži element “kompenzacije”.

391 A opet, Bond se dobro pokazao u krevetu. Teško da mogu videti razlog za to kako i zašto bi to trebalo da bude drugačije. Ali u knjigama o Bondu nećete naći fantazije o sposobnosti vođenja ljubavi. U jednoj prilici on čak odlaže vođenje ljubavi zbog manjka vremena i zbog potrebe za snom: u knjizi *Živi i pusti druge da umru*, u jedanaestom poglavlju. Njegova izdržljivost i brzina kojom obnavlja snagu nisu u tolikoj meri izuzetne da bi uverile muškog čitaoca koji se identifikuje sa Bondom da mu on tu nikada ne bi mogao parirati. Jedina konstanta u domenu muških fantazija kada se radi o Bondovim devojkama jeste to što su sve redom lepotice. A on sâm nema tu nikakvog udela.²

Bondov stav prema ženskom rodu ne odiše poštovanjem. Dominacija muškaraca je prirodan poredak stvari u odnosima između polova, razmišlja on posle jedne od retkih situacija kada je bio odbijen.

2 Niti, pretpostavljam, ima udela u odabiru njihovih imena. Spisak imena izaziva zblanuto divljenje: *Vesper Lind* (*Vesper* na engleskom znači večernja molitva ili večernja zvezda — *prim. prev.*), *Soliter* (ako ima prezime, meni je promaklo [*Solitaire*, engl. = pasijans — *prim. prev.*]), *Gala Brand* (*Gala Brand*, engl. = gala marka — *prim. prev.*), *Tifani Kejs* (*case*, engl. = slučaj), *Haničajl Rajder* (*Honeychile Rider*, *honey* = med, *chile* = dete, *rider* = jahačica — *prim. prev.*), *Pusi Galor* (*pussy* = maca, u slengu ženski polni organ; *galore* = u izobilju — *prim. prev.*), *Domino Vitali*, *Kisi Suzuki* (*kiss* = poljubac — *prim. prev.*), *Meri Gudnajt* (*Mary Goodnight*, *Meri* za laku noć — *prim. prev.*). Neki čitaoci će smatrati da je ovakvo dodeljivanje imena na podmuкао način demoralizujuće, dok drugi mogu misliti da je to naprosto smešno. Lično, samo se opustim i uživam, i siguran sam da bi takav pristup odobrile i osobe koje nose ta imena.

(A) Bond je došao do zaključka da je Tili Masterton jedna od onih devojaka čiji su se hormoni izmešali. On je dobro poznao taj tip žena i smatrao je da su one i njihovi muški pandani direktna posledica davanja prava glasa ženama i “jednakosti između polova”. Kao posledica pedeset godina emancipacije, ženske odlike su ili počele da odumiru ili se prenose na muškarce. Pešovana ima kod oba pola, ali oni još nisu dostigli stepen prave homoseksualnosti, zbunjeni su i ne znaju šta su. Rezultat svega ovoga je čopor nesrećnih ljudi koji se nisu uklopili u seksualnom pogledu — jalovih i prepunih frustracija, žena koje žele da dominiraju i muškaraca kojima treba izigravati dadilju. Njemu je bilo žao takvih, ali on nije imao vremena za njih. (*Goldfinger*, poglavlje 19.)

Možda bi vama i meni bilo teško da ovo potvrdimo na osnovu ličnog iskustva, ali, naravno, Bonda njegove obaveze vode na mnoga neobična mesta gde ni vi i ja nikad nemamo prilike da odemo. A sada, evo Bondove verzije poznate muške pritužbe na račun žena.

(B) Žene često pažljivo i bezbedno voze, ali retko budu prvoklasni vozači. Bond ih je uglavnom smatrao blagim faktorom rizika, uvek im je ostavljao dosta prostora na putu i bio spreman na to da se može dogoditi nešto nepredviđeno. Četiri žene u automobilu predstavljale su za njega najveću potencijalnu opasnost, a dve žene u automobilu gotovo su isto toliko opasne po život. Kada se nađu zajedno u kolima, žene ne mogu da ćute, a kad žene pričaju, one moraju da se gledaju u oči. Nije dovoljna samo razmena reči. One moraju da vide izraz lica druge osobe, možda da bi protumačile šta se krije iza tih reči ili da bi analizirale kakva je reakcija na njihove reči. Tako dve žene na prednjim sedištim automobila sve vreme odvlače pažnju jedna drugoj od puta ispred njih, a četiri žene predstavljaju više nego dvostruku opasnost, jer ona koja vozi mora da čuje i vidi ne samo šta kaže osoba do nje već i da, jer to je u prirodi žena, čuje šta one dve pozadi pričaju. (*Operacija grom*, poglavlje II.)

392

Žene su naročito sumnjive i opasne kada se pojave usred nekog zadatka i “okače vam se o ruku u kojoj držite pištolj”.

(C) ... A zatim, tu je i ta devojka, pravi davež. Uzdahnuo je. Žene su za rekreaciju. Na zadatku, one smetaju i zamagljuju stvari seksom, povređenim osećanjima i svim tim emocionalnim prtljagom koji tegle naokolo. Čovek mora da ih štiti i da se brine o njima.

“Kučka”, reče Bond... (*Kazino rojal [Casino Royale]*, poglavlje 4.)

I tako, kada Vesper Lind potom kidnapuju ljudi iz SMERŠ-a koje je Bond iznervirao jer im je uzeo dosta novca na kocki u kazinu, on se prema njoj odnosi bez sentimentalnosti.

(D) Upravo toga se i plašio. Te glupave žene koje misle da mogu da obavljaju posao muškarca. Zašto, dođavola, one ne mogu da ostanu kod kuće, bave se šerpama i loncima, drže se svojih krpica i ogovaranja, a muški posao ostave muškarcima? I sad da mu se ovako nešto desi, baš kad je posao tako lepo krenuo. Da Vesper dopusti da je... zgrabe i verovatno zadrže kao taoca za traženje otkupa poput neke vražje junakinje iz stripa. Blesava kučka.

...Ovde se radi o prostoј zameni. Devojka u zamenu za njegov ček na četrdeset miliona. E, pa on to neće da plati: ne pada mu na pamet... Posao kojim se on bavi je mnogo važniji od nje. Šta da se radi... On će pokušati da stigne njihov sitroen i da stvar razreši pucnjavom, a ako ona tada bude pogođena, šta da se radi... Ako *Le Chiffre* bude tražio od Bonda novac u zamenu za devojku, Bond neće preduzeti ništa i nikome neće reći za to. Devojka će morati da se pomiri sa sudbinom. (*Ibid.*, poglavlje 15.)

393

Čak i kada ljudi iz SMERŠ-a nisu prisutni na sceni, Bond zna da bude prilično ciničan kada se radi o ženama.

(E) Sa većinom žena njegov stil je bio malo priče i puno strasti. Dugo udvaranje pre osvajanja bilo mu je skoro isto tako dosadno kao i komplikovano rastajanje na kraju veze. Smarao je groznim to što se svaka veza neizbežno odvija po istom šablonu. Konvencionalna parabola — osećaj zaljubljenosti, dodir ruku, poljubac, strastveni poljubac, dodir tela, doživljavanje vrhunca u krevetu, pa još seksa, pa zatim manje, a potom osećaj dosade, suze i konačno razočaranje — za njega je bila nešto sramno i licemerno. Ali, on je čak i više zazirao od mizanscena za svaki prizor u ovom dramskom komadu — susret na zabavi, u restoranu, taksiju, njegovom stanu, njenom stanu, onda vikend na moru, pa opet nalaženje po stanovima, posle toga tajni alibiji i konačni rastanak ispunjen osećanjem ljutine dok stoje na vratima i dok pada kiša. (*Ibid.*, poglavlje 22.)

I konačno:

(F) A sada je znao da je ona duboko, uzbudljivo senzualna, ali da će osvajanje njenog tela, zbog njene suštinske samosvojnosti, uvek imati slatki ukus silovanja. (*Ibid.*, poglavlje 23.)

Moglo bi se pomisliti da ova antologija izaziva prilično negativan utisak. Tu biste, međutim, pogrešili. Ja smatram da je citat B smešan, da je plod valjanog zapažanja i da uopšte nije antifeministički. Citat D se mora posmatrati u svetlu činjenice, koju i Bond uzima u obzir, da je Vesper član tajne službe na zadatku, a ne neka devojka koja je tu slučajno zabasala i iskomplikovala stvari. Citat E, uz notu cinizma nekoga ko se u te stvari razume, sadrži i prizvuk razočaranog idealizma, a ima tu, pored samozadovoljstva, i samokritičnosti; Bond odmah sebe uverava da će stvari biti sasvim drukčije sa Vesper. Citat F mi se čini vulgarnim i glupim, ali red je primetiti da je ovo izrečeno u trenutku kada Bond razmišlja o tome da li da se oženi Vesper. Na kraju knjige ona se ubija jer ne želi da čeka da je ubiju agenti SMERŠ-a, za koji, kako se ispostavlja, i ona radi kao špijun; Bond je opet naziva kučkom kada to sazna, ali ja u tome ne vidim ničeg okrutnog. Citati od C do F su, štaviše, iz prve Bondove avanture (objavljene 1953. godine). Senzacionalistički ton koji prožima čitav roman *Kazino rojal* u znatnoj meri je ublažen u kasnijim delima.

Ali, kakav god da je Bondov lični stav prema ženama, on se u praksi prema njima možda loše odnosi. Nešto mora da je navelo kritičare gospodina Fleminga, pre nego njegove čitaoce, da dođu do zajedničkog zaključka da je Bond bezosećajan, okrutan, čak i “sadista”, čudovište koje samo vreba žrtvu,³ da, kao što je rekao jedan drugi Kritičar, “on očigledno užasno mrzi žene”. Ne mogu da nađem ništa bolje što bi ovakvom mišljenju išlo u prilog od mnoštva pominjanja Bondovog hladnog izraza lica (sva ta priča o “prilično surovim ustima”), i dva događaja. Pred kraj knjige *Doktor No* Bond toliko jako ugrize Haničajl za ruku da ona malo vrisne. Da li vas ovo malo podseća na sadizam? Pa, to je ugriz iz ljubavi, prilično uobičajen način muškog izražavanja, ali vi nemate utisak da on to pretpostavlja svemu ostalom. U svakom slučaju, čini se da to Hani ne smeta, tako da ne vidim razloga da to smeta

394

3 Oni koji pokazuju tendenciju da se silno uzrujavaju oko Bondovog morala skloni su da se žale na to što se on na kraju svakog poduhvata nađe s nekom devojkom u krevetu, a opet je oran za osvajanja na početku sledećeg poduhvata, što sve ide u prilog tezi da je on nemoralan. Ili da hoće da izivi svoje fantazije na neki nemoralan način. Uvid u činjenično stanje, međutim, pokazuje da između dve knjige on ostavi samo pet devojaka — a svih pet živi u inostranstvu. Koliko još ima muškaraca koji imaju njegove prednosti a da su se u tom pogledu pokazali tako umereni od 1953. godine naovamo?

nama. Drugi događaj je iz romana *Goldfinger*: Bond onesvećuje Tili Masterton pritiskajući joj vratnu žilu. Ovo je drastičan postupak, koji se možda može opravdati time što se Tili spremala da puškom gađa Goldfingera i njegove prijatelje u nezgodnom trenutku. Kako se meni čini, kritičarima su, mora biti, često smetali seksualni uspjesi čoveka koji je tako slab povodom pitanja morala kao što je to nesumnjivo slučaj sa Bondom. Nasilje sa kojim Bond nesumnjivo postupa prema svojim neprijateljima, naročito u situacijama kada oni pokušavaju da ga ubiju, prenosi se u očima kritičara na Bondov odnos prema ženama.

Ovo je najbolji način na koji ja mogu da objasnim izuzetno veliki broj pogrešnih tumačenja kada je o ovome reč. Koliko god da se Bond amaterski bavi omalovažavanjem žena uopšte, on nikada ne koristi neku ženu a da pri tome nije ljubazan, nikad nijednu ne udara, retko se dešava i da povisi ton. (Roza Kleb i Irma Bant su prihvatljivi izuzeci.) Kao i mnogi muškarci kojima se prilično dopada da budu hladnokrvni i oštri prema damama, Bond je nežan i uviđavan kada se radi o pojedinačnim slučajevima. On vešto olakšava fizički bol, kada Džudi Havlok ispira i previja ranu od metka, kada Domini Vitali zubima vadi bodlje morskog ježa iz stopala — ovo zvuči čudno, ali nailazeći u knjizi na ove opise, čovek takav pristup prihvata kao praktično i humano rešenje problema.

395

Bondov uobičajeni stav prema devojci je zaštitnički, bez želje da dominira ili da stupa u konflikt. To čak važi i onda kada, kao u slučaju Liz Krest (“Hildebrandov raritet” [The Hildebrand Rarity]), i Tifi (*Čovek sa zlatnim pištoljem* [The Man with the Golden Gun]), nema izgleda da će bilo šta dobiti kada je seks u pitanju. Odmah nakon prve provedene noći sa Trejsi, u kojoj se njegove fantazije uveliko ostvaruju, kod Bonda se javlja želja da je izvuče iz melanholije, i on se posvećuje tome. Dok se on i Hani nalaze u rukama Doktora Noa, Bond čini sve što je u njegovoj moći da ona ne klone duhom u situaciji koju on lično smatra beznadežnom, umesto da je odbaci kao teret, što bi bilo u skladu sa njegovim stavom prema ženama u teoriji. On polaže vrlo važan test moralnog integriteta kada, odgovarajući na pitanje ciničnog ženskaroša Darka Kerima o tome u kakvim je odnosima sa Tatjanom Romanovom, kaže: “Priznajem da sam se zaljubio u nju.” Koliko bi muškaraca koje poznajemo odolelo iskušenju da ne mune Kerima laktom u rebra i ne isceri se znalački poput starog trgovačkog putnika?

Za ovo ima još mnogo primera. Bondov uspeh kod žena je potpuno objašnjiv iz perspektive Flemingovih romana. Ženama se dopada jer on voli žene i zna kako da bude nežan prema njima. On, naravno, ima i drugih prednosti. Pod uslovom da se u drugim stvarima ne razlikuju, žene više vole zgodne muškarce od ružnih i hrabre muškarce od kukavica. Tu kao da se ništa ne može izmeniti. Međutim,

mnogi bi muškarci mogli da nauče nešto od Bonda. Za razliku od mnogih glavnih junaka mnogo ambicioznijih književnih dela, Bond je dobre naravi i nikad nije ćudljiv. Žene to cene kod muškarca. I, kao što to Tatjana odmah primećuje, Bond izgleda veoma čisto.

DIVNE ČVRSTE GRUDI

Ranije sam rekao da ne možemo Bonda smatrati odgovornim za to što su devojke koje on sreće sve odreda zanosne lepotice. Sve to ide Flemingu na dušu. On je razvio nešto nalik formuli pomoću koje predstavlja Bondov primamljivi ulov. Njena najuočljivija odlika je, da tako kažem, pre svega pojava devojke o kojoj je u datom trenutku reč. Posle par pročitanih knjiga o Bondu mi znamo da će se u bilo kojoj od njih u nekom trenutku, bilo da je Bondov saveznik ili da saraduje sa neprijateljem (ali nikad u liku bibliotekarke ili mlađe sestre vašeg najboljeg druga koji je u morarici — taj je lik uvek u najvećoj mogućoj meri neobičan i poseban), pojaviti ona — bilo šetajući se plažom na Karibima bilo uz seksi prasak auspuha koji najavljuje njeno pojavljivanje na autoputu. To je jedna konvencija, i kao što se obično sa konvencijama dešava, nema mnogo svrhe raspravljati se oko toga sa ljudima kojima se ona ne dopada. Vi se ili smeškate sa odobravanjem, gurkate laktom prijatelja i naginjete se da bolje vidite kada — recimo — u salunu zavlada mrtva tišina dok se novi šerif suočava sa glavnim gradskim negativcem, ili pak gundate i psujete. Ako radite ovo

396

suočava sa glavnim gradskim negativcem, ili pak gundate i psujete. Ako radite ovo drugo, vi ne volite vesterne, i možda bi za vas bilo najbolje da ih izbegavate. Pokušaj da se dvadesetak Bondovih devojaka svede na približno jedan jedini tip može biti dalekosežan poduhvat. Kad god da se Bondove devojke prvi put pojavljuju, okolnosti u kojima se one pojavljuju često su ritualne. Ako se ne pojavljuje u automobilu koji juri svom brzinom, kao što je malopre opisano, Bondova devojka često se prvi put pojavljuje na sceni gola ili polugola. Ona ne očekuje da se muškarac pojavi baš tada ili, kao u Tatjaninom slučaju, očekuje upravo to. Trejsi Vićenco se najviše približila tome da postigne i jedno i drugo: prvi put je vidimo u kupaćem kostimu (doduše, jednodelnom), a kasnije se pomoću flešbeka pokazuje da je ona ušla u život našeg junaka prethodne večeri, uz čuveno seksi oglašavanje auspuha. Nijedan od ova dva načina uvođenja u radnju mi ne smeta. Ne dopada mi se scena u romanu *Doktor No*, kada Haničajl Rajder, bukvalno gola pri susretu sa Bondom, jednom rukom pokriva intimni deo tela dok drugom sakriva slomljeni nos, ostavljajući svoje "divne čvrste grudi" da štrče "prema njemu slobodno". Ovo mi se čini kao loš način da se čitaocu pruži uzbuđenje. Ali ubrzo posle toga, moralni ton snažnije se ispoljava u delu.

U fizičkom pogledu, Bondova devojka se ne razlikuje mnogo od knjige do knjige. Boja njene kose oscilira između plave (očito autorova omiljena boja ko-

se) i crne ili tamno smeđe, bez prelaznih tonova. Ona nikada nije frizirana. Oči su joj gotovo uvek plave (izuzev u dva slučaja). Često je preplanula. Ona ima pune usne,⁴ mali nos i visoko istaknute jagodice. Ruke su joj snažne i vešte, nokti su nenamazani i kratko podsečeni, doterani turpijicom. Telo joj je u dobroj kondiciji, a tome, kako se povremeno nagoveštava, potpomažu tenis ili plivanje. Ona je visoka oko 170 cm i više, ali nije mršava. Njen najčešće spominjani deo tela su njene fine, čvrste, savršene, sjajne, itd. grudi.

Meni ni ovo ne smeta. Izgleda čudno da se tako nešto mora reći 1965. godine, i da čovek to mora da kaže prkosnim tonom. Ali mora se. Postfrojdovska etika je tako uspešno preuzela ulogu hrišćanske etike da je danas verovatno teže nego pre pedeset godina pominjati ženske grudi u pisanom tekstu a da ne izazovete oštre kritike. Ono što se nekada smatralo u najgorem slučaju sitnim grehom sada je dokaz opsesije. Koga je još briga za to? Mene, moram priznati, ne mnogo, mada se ponekad pitam zašto su statistički najnormalnije opsesije izložene udarima najžešće kritike. Želeo bih da istaknem i to da su, što se tiče pisane reči, za opsesiju potrebne dve strane, neko ko vidi da je tamo ima kao i onaj koji je navodno tamo ubacuje. A ako opsesije već mora biti, ova vrsta opsesije mi se čini časnom i korisnom. Šta bi drugo više zavređivalo da bude predmet opsesije? Možda devojčina stopala? Ili njene cipele?

397

Cipele Bondovih devojaka, u svakom slučaju, nisu ni na koji način izuzetne, mada su skupe: “feragamo” sandale Vivijen Mičel ne bi koštale manje od dvanaest gvineja⁵ van Italije. Isti princip važi i za garderobu Bondove devojke u celini. Ona obično nosi svilene košulje, plisirane ili ravne suknje, široke kaiševe od bele antilop kože ili štepane crne kože. Istraživao sam i saznao da se ne može izgledati stvarno lepo u ovakvoj vrsti odeće a da za to ne platite mnogo novca. (Morate, isto tako, imati i dobru figuru, ali to Bondova devojka bez ikakve sumnje ima.) Nema ovde nikakvog snobizma, izuzev ako nije snobovski smatrati da skupa odeća obično izgleda bolje nego jeftina. Snobovski stav prema ženskoj odeći ravna se prema *modi*, a gospodina Fleminga to uopšte nije zanimalo. Odeća koju nose Bondove devojke je pažljivo kreirana tako da bude van trenutne mode, da bude vanvremena.

Još jedna odlika njihove garderobe je to da ona predstavlja odeću za aktivan stil života, za posao, putovanja, aktivnosti na otvorenom prostoru, a ne odeću

4 Ovo je, navodno, znak senzualne prirode. Ova teorija je dosta stara: još je Aristotel o tome naširoko govorio.

5 Guinea, stara novčana jedinica, vredna jednu funtu i jedan šiling (danas jednu funtu i pet novih penija) — *prim. prev.*

koja ima prevashodno dekorativnu namenu, ležernu i ženstvenu na jedan neaktivan način. Setite se samo kakve frizure imaju Bondove devojke i kakvi su im nokti. Ja, čak, imam teoriju, možda malo šašavu, da su plave oči povezane sa otvorenim prostorom, a smeđe oči sa salonskom atmosferom; kakva god da je istina u vezi s tim, pogled plavog oka je obično direktan i iskren, dok smeđe ili crne oči deluju misteriozno, sanjivo, itd. Bondove devojke imaju atletske i druge sposobnosti, znaju da plivaju i rone, barataju puškom ili lukom i strelom; kada se nađu u opasnosti, ne čekaju na Bonda da im pomogne već krenu same da se spasavaju, a u par prilika (kao u slučaju Tifani Kejs i Kisi Suzuki) one njega spasavaju kada on nije u stanju da se kreće bez tuđe pomoći. Ako je ovo tip devojke iz snova, ona zaslužuje više poštovanja od haremskih tipova ili pripadnica međunarodnog džet seta iz trač rubrika, koje se pojavljuju kao prijateljice gotovo svih drugih tajnih agenata — počev od romana E. Filipsa Openhajma do Mikija Spilejna. Bondu se ne dopadaju devojke koje su “na bilo koji način javna svojina”. Tim bolje po njega.

Srećom, Bondova devojka, koja je stvarni učesnik radnje a nije samo seksi dodatak niti je tu da bi potvrdila nečiji status, veoma se razlikuje od mačkaste i sićušne Filis Benton, kasnije gospođe Buldoga Dramonda, čija je jedina uloga bila ta da je Henri Lejkington ljubi dok konopac kojim je Dramond vezan škripi a on se nemoćno koprca, da je Dramond prebaci na sigurno preko električne ograde ili da je Irma kidnapuje; takođe, ona nije samo neko koga se dočepao ili koga bi mogao sčepati neki gad i ništa više od toga. Bondova devojka nije ni ono što kritičari u popularnim glasilima tvrde da jeste, iznoseći svoje mišljenje da je ona “oživljeni lik razgolićene devojke sa postera, zamišljene kao čist seksualni objekat” (kako navodi Džejms Prajs u prikazu romana *Špijun koji me je voleo* [*The Spy Who Loved Me*] u časopisu *London Magazine*).

Možda vredi istaći i to da čak i priča o tome da su sve Bondove devojke savršenog fizičkog izgleda zahteva pojašnjenje. Haničajl, kao što je već pomenuto, ima slomljen nos, a Domino Vitali hramlje jer joj je jedna noga malo kraća od druge. (Tatjana Romanova je izgubila nešto od idealne ženstvene konture u predelu zadnjice, koja je dobila na mišićnoj masi usled preteranog klizanja, ali nam je rečeno da to može da zasmeta samo jednom zakeralu, što znači da se slobodno može zanemariti.) I samo što je gospodin Fleming počeo da sprovodi svoj bezazleni eksperiment, valjda sa ciljem da pokaže kako jedna ne sasvim savršena junakinja još može biti privlačna, kritičari su se obrušili na njega optužujući ga da ispoljava morbidno interesovanje za deformitete, skrivenu mržnju prema ženama, itd. Ali ako se vratite na sâm tekst, ispravićete ove (i druge) predrasude. Ono što Bond oseća u vezi sa njenim nosom, naročito činjenica što on napola žali zbog toga što ona namerava da

ga operiše, pobudiće saosećanje i odobravanje kod svakoga ko nije postao žrtva sopstvene prefinjenosti.

Kritika gospodina Prajsa odnosi se na roman u kome je najveći deo radnje vezan za glavni ženski lik. Vivijen Mičel, prisetićemo se, priča svoju priču u prvom licu. Bond se uopšte ne pojavljuje dok ne prođe više od polovine romana, a radnja se odnosi na to kako je on savladao dva gangstera koja su držala devojkicu u pritvoru. Ova knjiga nije priča tajnog agenta već romantična priča sa elementima trilera. Pre nego što se razvije glavni zaplet, postoji dugačak deo koji se bavi njenim ranijim — uglavnom seksualnim životom u Londonu. Ovo je izazvalo talas žestokog neprijateljstva kritičara. Časopis *Punch* smatrao je da je roman “neukusno pornografski”. Vernon Skaneli iz časopisa *The Listener* bio je mišljenja da je roman “glup... neprijatan... dosadan” i, pre svega, da “nije napisan tako što je autor ušao u svest žene; ovo je zasigurno najotvoreniji vid travestizma.”⁶

399 Ovakvo je bilo standardno reagovanje muških kritičara. S druge strane, sve kritičarke čije sam prikaze bio u mogućnosti da nađem hvalile su prvi deo; gospođica Lusil Ajermanger je za časopis *Housewife* ocenila pisanje iz perspektive žene “briljantnim”. Znam da iznosim ideju koja nije mnogo popularna kod muškaraca kada kažem da je mišljenje jedne žene o tome da li jedan muškarac razume žene vrednije od mišljenja bilo kog muškarca, ali ja ću je ipak izreći. Kao muškarac, imam utisak da su, ako se izuzmu povremena zapadanja u jeftinu sentimentalnost i neke omaške koje se tiču društvenog života, Vivijenine rane avanture opisane uverljivo i sa saosećanjem, a poenta je data dosta upečatljivo. Radi se o tome da jedna neuspešna veza ima štetniji uticaj na ženu nego na muškarca. Užasna scena zavođenja,⁷ koja se dešava u bioskopu gde ih prekida upravnik, tu ima istaknuto mesto. Posle ovoga misli Vivijen su u velikoj meri zaokupljene razmišljanjima o njenom ljubavniku, dok on uopšte ne razmišlja o njoj. Ton koji preovladava u ovom delu knjige obezvređuje superiornost muškaraca u moralnom pogledu, mada ne tvrdim da je to razlog zbog koga je knjiga izazvala tako negativnu reakciju kod muškaraca. Ja mislim da se ovde radi o nekakvom neodređenom osećaju ljutnje zbog

6 Zar ne možemo već jednom da prestanemo da se razbacujemo psihijatrijskim terminima?

7 Ovo mora da je “pornografski” deo koji se nije dopao kritičaru časopisa *Punch*, što je uobičajeno pogrešna upotreba ove reči kada se misli na “ono što se odnosi na seks”. U stvari, ovaj pasus je upravo antipornografski, jer pre gasi želju nego što je rasplamsava; ne bi bilo loše da ga neki zabrinuti roditelj pročita svojim sinovima ili kćerkama pre nego što ih pusti da izlaze na ljubavne sastanke.

toga što jedan pisac popularne literature pokazuje da zna nešto o ženskim emocijama, osećaju koji potiče od nejasne pretpostavke da je to dozvoljeno samo piscima visoke literature. Ali, opet, ne mogu da shvatim zašto ovo evidentno više pogađa muškarce nego žene.

Šta god da ona možda još jeste ili nije, Vivijen nije samo “seksualni objekat”. Nije dovoljna samo dobra figura, seksi odeća i izazovna poza — naravno, ona mora da se sretne sa Bondom obnaženih grudi — da bi ona postala nalik golišavim devojkama sa postera. Pethodno navedeno joj, naravno, neće u tome odmoći. Jedna golišava devojka sa postera ne može da ima poteškoće, strahove, sumnje ili nade, lični i emocionalni prtljag bilo koje vrste. Bondove devojke, kojima Vivijen pripada samo u najširem smislu, uvek imaju sve ovo u sebi, i to se svodi na jedan osnovni tip. U okviru širokog spektra likova — osoba sa životnim iskustvom (Tifani Kejs i Pusi Galor), devojka koju je život naučio da se sama snalazi (Hani), pripadnica glamuroznog međunarodnog džet seta (Trejsi), osoba lojalna organizaciji (Tatjana) — Bondova devojka je bespomoćno dete prirode koje luta po neprijateljski nastrojenom svetu, siročće je i treba joj zaštita.⁸

Ona je siročće i u najdoslovnijem smislu. Skoro bez izuzetka, ona nema nikoga od porodice, a ako i ima nekih ostataka porodice — brat Domino Vitali, Tiflina sestra — brzo im se gubi trag. Kontakti koje ona može da ostvari su loši: brutalni muž, ljubavnik koji je gangster, nemilosrdna politička mašinerija od koje čezne da pobegne. Može Tatjana da izgleda kao ruska princeza, da radi za M.G.B. i da se nađe u Bondovom krevetu čak i pre nego što ga uopšte vidi, ali je najuočljivija stvar vezana za način njenog govora i ponašanja to što je ona naivna i nesigurna u sebe. Domino Vitali je “detinje dražesna ispod maske autoriteta i otvorenog seksepila”. Ovde se to kaže direktno (i vulgarno); pa ipak, ako je gospodin Fleming smatrao da je to potrebno ovako izreći zbog kritičara, ja to mogu da shvatim. Bondova uloga nije da slomi odbranu Bondove devojke već da je navede da se ona samovoljno preda. Opšta pouka se na kraju može parafrazirati u stilu “Vrlo je moguće da su čak i najčvršće i/ili najlepše žene tople i nežne u dubini duše i da će reagovati na toplotu i nežnost.” Ovo bi trebalo da bude opštepoznata istina, ali nije.

400

⁸ Ali ne i u romanu *Samo dvaput se živi* (*You Only Live Twice*). Kisi Suzuki, koja je glamuroznija u odnosu na svoje prethodnice, zamenjuje ulogu sa Bondom na takav način što ona postaje strana koja pruža zaštitu u tom odnosu, a on strana koja prima zaštitu. Još nisam povodom ove zamene uloga pročitao neku dijagnozu izrečenu novopuritanskim rečnikom — odbacivanje Bondove mnogo hvaljene muškosti, potisnute homoseksualne sklonosti koje izlaze na svetlost dana, itd. — ali očekujem po jednu na dan.

Haničajl Rajder je najprivlačnija inkarnacija Bondove devojke i u sebi sjedinjuje njene glavne karakteristike. Scena u kojoj se ona prvi put pojavljuje na plaži u ronilačkoj opremi ima lirski kvalitet neuobičajen za dela gospodina Fleminga, ali ne u onoj meri kako većina ljudi izgleda misli. Ona se uskoro pokazuje kao osoba koja nije baš videla sveta, koja je “zapuštena”, nenaviknuta na grad, civilizaciju, ali osoba inteligentna i odlučna, i samim tim čvrsta, koja u potpunosti vlada svojim veštinama u savlađivanju života u prirodi. Njeno seksualno iskustvo se svodi na to što je jednom doživela da bude silovana dok je bila opijena. Mi možemo da gledamo na Bondovo savladavanje njenog otpora prema muškarcima kao na ostvarenje sna o trijumfu muškosti ako nam se tako dopada, ali on to postiže ne koristeći kao svoje oružje ni lukavstvo ni silu već naklonost. Najviše na šta imamo prava da se žalimo jeste to što ona počinje da popušta isuviše rano. I ovo se čak može odnositi na sve susrete između Bonda i njegovih devojaka ako se uzme u obzir ono što im prethodi, da se u stvari radi o nepoznatim ljudima koji se nepredviđeno sreću.

401 Kada ne šeta po ostrvu doktora Noa i ne skuplja školjke ili ne čeka pri-tajana između stena da se domogne rakova za jelo, Hani živi u napola ruiniranoj porodičnoj kući na Jamajci. Ona tu drži neku vrstu tranzitnog zoološkog vrta za životinje koje beže sa polja šećerne trske u vreme sečenja trske: mungose, zmije, škorpione, paukove poznate pod nazivom crna udovica i slične životinje. Valja zapaziti da je ova njena navika nebitna za njenu ulogu u zapletu. Na kraju knjige Bond joj dolazi u goste na večeru.

Pogledala je u njega stojeći na vratima. “Nemoj se plašiti. Trska je porasla visoko i većina životinja je napolju.” Bond nije znao šta je stvarno očekivao. Nejasno je zamišljao ravni zemljani pod i prilično vlažne zidove. Pretpostavio je da će tu biti nekoliko trošnih komada nameštaja, krevet polomljenog okvira, prekriven nekim dronjcima, i da će zaudarati na životinje. Bio je spreman na to da ne povredi njena osećanja.

Međutim, soba je pre ličila na unutrašnjost neke veoma velike, uredne kutije za cigare. Pod i tavanica su bili od veoma uglačane kedrovine i mirisali su na kutiju za cigare, a zidovi su bili pokriveni širokim trakama isečenog bambusa... Ispod lusteru bio je postavljen sto za dvoje sa predmetima od starinskog srebra i stakla koji su izgledali skupoceno.

Bond reče: “Dušo, kako je soba divna. Na osnovu onoga što si rekla, ja sam pomislio da živiš u nekakvoj vrsti zoološkog vrta.”

Ona se oduševljeno smejala. “Izvadila sam staro srebro i ostale vredne stvari. To je sve što imam. Morala sam čitav dan da ih glačam. Nikada ih do sada nisam koristila. Zaista izgleda prilično lepo, zar ne? Znaš, obično se kraj zida nalazi

mного malih kaveza. Ja volim kad su pored mene. To mi je društvo. Ali sada, kad si već ti ovde ...”

Pretpostavljam da nije teško zamisliti da čovek koji je ovo napisao “užasno mrzi žene”, ali ja nemam utisak da je to *očigledno* tako.

Izvornik: Kingsley Amis, *The James Bond Dossier*, Jonathan Cape, London, 1965, str. 44-62.